

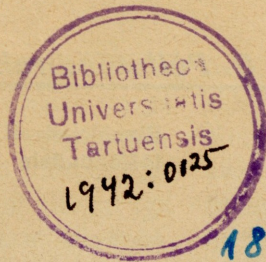
Ringkirjaliselt kõigile Põllutöödirektooriumi
tööjõududele

Erakorraliste abinõudega erakorralise aasta vastu

1A
36647

E. O. Põllutöödirektooriumi Tootmislahingu Nõukogu poolt 26. ja 27. jaanuaril 1942. a. kokkukutsutud katsetegelaste ja eriteadlaste nõupidamise materjalide alusel, kus vastavasisuliste ettekannetega esinesid J. Aamisepp, K. Liidak, J. Mets, A. Miljan, A. Mätlik, A. Nõmmik, L. Rinne, N. Rootsi ja F. Sööt — koostanud H. Selja ja R. Leetoja.

E. O. Põllutöödirektori härra H. Saare poolt 3. märtsil 1942. a. heaks kiidetud ja avaldamisele määratud.

Erakorraliste abinõudega erakorralise aasta vastu!

Tootmislahing on võitlus leiva pärast. Kui käesoleva aasta erakorralised hädad ületame, kui suudame ära hoida, et osa põldusid ei jääks seemendamata ja viljad puuduliku harimise ja väetuse ning hilise mahategemise tõttu ei ikalduks — siis oleme tootmislahingu tänavuse kava täitnud. Oleme täitnud ka aukohustuse eesti põllumehe kui teadliku kodaniku hää nime kõrgel hoidmiseks.

Käesoleval aastal on kõik tootmist soodustavad tegurid miinimumis. Nii on puudus tööjõust, veojõuga on talundid varustatud äärmiselt puudulikult, masinriistade, kunstväetiste, kütte- ja määrdeõlide j. t. tootmisvahendite saadavus on küsitav. Ka heina, keeduviljade ja kartuli seemnetega oleme puudulikult varustatud. Maad jäid sügisel harimata, bolševistlike agraarkorralduste halvav mõju annab veel tunda jne.

Seepärast seame endale tänavu sihiks — hoida tootmisaparaat tootmisvõimelisena! Püüame oleva viljaseemnega kõik põllud võimalikult vähema hiline misega ja võimalikult rahuldavalt seemendada ja hoolitseme, et oleksime järgmiseks aastaks tootmisvahenditega — oma seemnega, väetistega, loomadega, masinatega, riistadega — korralikult varustatud. Sõjaolukorra tõttu ei saa lootma jääda välisele abile, vaid nüüd peame oma jõuga toime tulema, peame oma põllud seemendama oma seemnega ja väetama talus olevate

väetistega. Põllumehe ja omavalitsuste kohus eesti rahva ees on, et meid tuleval talvel ei ähvardaks tõsisemad toitlustamisraskused. Selle ülesande täidame, kui:

1. iga talu varustab end vajaliku puhastatud viljaseemnega ja vajaduse korral soetab seda omavalitsuste kaasabil naabritelt valla või maakonna piires. Seemne soetamisel arvestada mujalt saamise ja transpordi raskusi;

2. hobuste ja masinriistade ühiskasutamine ja laenutamine korraldada nii, et kibedal tööajal need kuskil ei seisa või nendega ei tehta edasilükatavat tööd (veod) või säästlikumalt korraldatavat tööd (piimaveod!);

3. põllutööde teostamisel põllumehi juhtida sellele, et harimise ja külvitööd algaksid kohe pärast lume minekut, et õigeaegsemalt seemendataks paremad põllud ja et viimaseks jäetaks seemendada hilist külvi kannatavad viljad. Ratsionaalselt kasutada taludes olevad väetiste kogused, sest sõjaolukorra tõttu väetiste sissevedu on takistatud;

4. põllumehi veenda selles, et tootmislahingu teostamiseks antud sundkorraldused ja eraomandi kasutamise vabaduse kitsendamised on tarvilikud eesti rahva üldhuvides ja on ajutised.

Allpool on toodud mõningaid võimalusi ja abinõusid tootmislahingu tänavuseks rakendamiseks.

1. Olukord veojõu ja veovahendite alal.

Peamine veojõud meie talundis on hobune. Viimastel aastatel soetati ulatuslikult juurde traktoreid. Nende arvu suurendamine ja maaharimistöodele rakendamise võimaldas maade põhjalikumat harimist ja kevadiste külvide õigeaegset teostamist, millised meil kippusid hilinevama, eriti aga hilistel kevadeil. Tingitud sõjalukorrast ning kommunistlikust hävitamisest meie maal, on kütte- ja määreõlide saamine soetud äärmiselt suurte raskustega, mis ei võimalda traktorite rakendamist kevadisteks põllutöödeks kuigi ulatuslikult. Nii langeb kogu töö sel alal hobustele. Kuid nende seisund ei ole kaugeltki rahuldav; esiteks seetõttu, et kommunistid hävitasid ja rekvireerisid ca 45.000 paremas tööeas hobust; teiseks — tööjõulised hobused, mis järele jäänud, on talve jooksul küüdikohustuse alusel teostatavate vedudega maksimaalselt üle pingutatud; kolmandaks — pingutatavat tööd ei olnud võimalik tasa teha parema söötmisega, sest söödabaas osutus kõikjal nõrgaks. Kuid samal ajal, kus seisund veojõu alal on äärmiselt nõrk, on töömaht eeloleval kevadel senisest tunduvalt suurem, sest ca 65% maid jäid sügisel kündmata. See olukord seab iga põllumehe küsimuse ette — kuidas kevadel põllud seemendada nii, et oleks tagatud vähemalt rahuldava toodangu saamine oma majapidamisest ja et naaber, kes ilma hobuseta, suudaks teiste kaasabil töödega samuti õigeaegselt toime tulla!

Seda suudetakse, kui rakendatakse järgmised abinõud:

1. Kui ei tule ette erakorralisi ülesandeid enne põllutöödele asumist, tulevad hobused kevadisteks põllutöödeks ette valmistada — 2—3 nädalat enne põllule minekut vähendada tööpinget ja suurendada söödanormi, kuid sääraselt,

et koresõöte ja kaeru jääks järele ka põllutööde ajaks.

2. Kõik majapidamiste veod, kui need on teostavad ka peale põllutööde (ehitusmaterjalide vedu, muud sõidud jne.) tulevad kõik edasi lükata. Edasilükkamata tööülesannete täitmiseks (piimavedu jne.) tuleb organiseerida kõige sobivamal viisil ühisvedusid, millest on kohustatud osa võtma ka need naaberpõllupidajad, kellede hobutööjõud küllaldane ja kes suudaksid oma töid teostada, toimides seniste kulukamate harjumuste järgi.

3. Iga päev ja tund tuleb hobutööjõud otstarbekamalt kasutada, kas omas talus või naabreid aidata. Ei ole lubatud, et küllaldase veojõuga varustatud talupidajad ei kiirusta oma tööde teostamisega seetõttu, et naabritele kel veojõudu ei ole, või kes puudulikult sellega varustatud, seda mitte anda.

Ühistöötamist tuleb laialdaselt organiseerida ka põllutööde teostamiseks ja eeskätt ühe hobusega talundite vahel, et kasutada mitmerakendi paremusi ja hoiduda asjatust tööjõu raiskamisest, millest niigi nappus.

5. Iga põllupidaja aukohus on selle eest valvel seista, et kogu olemasolev hobujõud esineval põllutööde hooajal saaks kasutatud kõige ratsionaalsemalt ja nii, et kogu pind saaks seemendatud nii oma kui ka naabrite oma.

Talud varugu end tarbepuiduga.

Sõja tagajärjel on taludes ulatuslikult vähenenud veovahendid ja põllutööriistad. Talumajapidamise edukaks jätkamiseks on hädavajalik hävitatud ja rekvireeritud veokid jaööriistad asendada uutega ning lagunened korda seada. Nende korrastamine nõuab küllaldaselt puitu. Tarbepuidu raiumine, selle vas-

tupidamise mõttes, sündigu talvekuudel. Märtsikuu on viimane tarbepuu raiumiseks. Tarbepuudeks on sobivamad puuliigid tamm, vaher, jalakas, künnapuu ja kask. Teiste mainitud lehtpuude mittedaadavuse korral rahuldab ka kask kõik talumajapidamise nõuded tarbepuu osas. Materjalid tulevad vajaduse kohaselt saagida ja lõhkuda, sest lõhutud puu kuivab pea kaks korda kiiremini kui ümarpuu. On materjalid väljas õhukuivaks saanud, tulevad need enne tarvitamist veel ruumis kuivada lasta.

Tarbepuit tuleb esmajoones hankida oma metsast. Kehtiva korra kohaselt on heina- ja karjamaa metsade kasutamine vaba. Katastrimetsa võib raiuda juurde-

kasvu piirides, s. o. kuni 3 tm igalt metsaga kaetud metsamaa hektaarilt aastas. Metsaraietööde aktsiooni puhul on aga lubatud katastri metsast raiuda ka rohkem kui 3 tm hektaarilt, kuid raiumine ei tohi muutuda laastavaks ja raie viis peab tagama metsamaaala taasmetsumise.

Ei leidu talul tarbepuu metsa, siis on võimalik tarbepuitu raiuda riigimetsast. Peenema tarbematerjali, nii näiteks aisade, reejalaste jne. raiumine on võimaldatud alati vajaduse piirides. Suuremamõdulisi materjale müüakse riigimetskonnast ilma eri loata kuni 5 tm majapidamise kohta. Suurema koguse ostmiseks tuleb muretseda luba maa-konna Põllumajandusjuhilt.

2. Kevadine maaharimine.

Maaharimine nõuab tänavu kevadel hoopis enam tähelepanu, hoolt ja kombineerimist kui tavaliselt, sest tugevasti vähenenud laudasõnniku kogus ja kunstväetiste pea täielik puudumine tingivad suurema saagilanguse vältimiseks paremat mulla toitevarude kasutamist. See on aga saavutatav, kus see vähegi teostatav — otstarbekohase maaharimise teel, mis muudab mulla elutegevuse hoogsamaks ja teeb mullas leiduvad taime toitained taimedele kättesaadavaks. Seepärast tuleb erilist tähelepanu pöörata mulla käärimise ja küpsuse saavutamisele, kus veojõud seda vähegi võimaldab.

See näib otse võimatuna, kuna suure tööhulga ja puuduliku veojõuga ei saa ju maaharimistööd nii läbi viia, nagu seda vaja oleks. Selle keerdsõlme võimalikult soodsaks lahenduseks ongi vaja erilist hoolt ja tähelepanu kõigele sellele, mis põllul teha tuleb. Antud erakorraliselt raskes olustikus ei saa lubada ühtki ülearust töökäiku ega ajakulu, kuid ei saa ka hädavajalikkude tegemata jätta.

Eeloleval kevadel tuleb püüda vastavalt oludele maaharimistöödel silmas

pidada, kus töö kiirustamise, kus mulla käärimise ja niiskuse säästmise huvides järgmisi asjaolusid:

1) Kõigepealt tuleb sügisel küntud põllud kevadel, niipea kui muld vähegi tahenenud, kohe pinnalt kohendada, raskematel muldadel libistamisega ja äestamisega, keskmistel ja kergematel äestamisega.

See on vajalik mulla niiskuse kadude vältimiseks auramise teel ja bakterite tegevuse elustamiseks. Raskemate ja keskmiste muldadega alad jäetagu pärast äestamist või libistamist seisma, kuni muld sügavamalt taheneb ja soojeneb ning käärima hakkab. Hilisemal külvielisel kohendamisel ei too siis kultivaator tooreid panku pinnale. Kergematel liivamuldadel aga järgnegu kohe sügavam kohendamine ja külv. Kui muld küllalt kohe ja õhustatud, võib ka külv järgneda otsekohe äestamisele ilma sügavama eelkohendamiseta.

Äestamise või libistamise algusega ei tule oodata seni, kuni kõik põllud parajalt tahenenud, vaid kergema mullaga põldudel alatagu seda varem, kuna siin muld märksa varem taheneb.

2) Sügisel kündmatajäänud põllud tuleb enamuses künda, kuid tunduvalt õhemalt kui tavaline sügisene künd. Kevadine künd toimugu 10–12 sm sügavuselt. Nii õhukese künni juures võib künd ja äestamine toimuda korraga, seades selleks adra külge väikese äkke.

Nii on võimalik aega säästa ja muld ei kuiva panka.

Igal juhul on aga tänavu kategooriline nõue, et künd ei tohi seisma ega kuivama jääda, vaid tuleb kohe üle äestada. See hoiab ära pankade tekkimise ja niiskuse kao. Kündi võiks teostada ka mitmesahalise adraga.

3) Küntud ja kultivaatoriga kohendatud põlde ei tule enam pikemaks seisma jätta, vaid kohe ka seemendada, et seeme sattuks niiskemasse mulda ja juurumbrohud ei jõuaks arenemises viljas ette. Seepärast tuleb künde ja kultivaatoriga kohendamisi teha kavatsatud külvide järjekorras. Kui üks põld on küntud, siis see ka kohe seemendada ja alles siis asuda teise põllu kündmisele.

4) Kui hilisemad künnid jätavad liig koheda ja kuiva mulla, tuleb põld rullida. Hilja külvatud kuivad maad vajavad peale külvi rullimist rõngas-rulliga, et oras paremini tärkaks ja võrsuks. Kui rõngasrulli ei ole, võib sileda rulli järele kinnitada kerge äke.

5) Ära tuleb jätta kõik korduskünnid sügisel küntud maadel ja samuti ka läinud aasta kartulipõldudel. Kartulipõldudel võib pealsed hoburehaga kokku riisuda, põld üle äestada või vedrutada ja ka kohe külv teha.

6) Kergematel, kohedamatel muldadel võib hädakorral ka kõrreküund ära jääda ja see asendada koorimisadraga kohendamise, randaalimisega või ka mitmekordse kultivaatoriga läbiajamisega.

7) Künnipinna vähendamiseks tuleb kevadel alles jätta kõik vanemad põld-

heina põllud, kus kamar vähegi korralik. Sügisel võib need talivilja alla võtta. Eriti tuleb säästa põllud, kus ristikhein paremini säilinud.

8) Ka kartulit võib hädakorral panna otse pööradra künnivakku 7–9 sm sügavusse, jättes panekul ühe vao vahele.

Kartulile pandav sõnnik tuleb sel juhul enne kõrrepõllule laiali laotada. Künd tuleb kohe üles äestada, et hoiduda pankade tekkimist ja liigset kuivamist.

Nii võib kartulit panna ka pehmemasse ristikusööti, kuna suvel mätas kiiresti kõduneb ja hiljem muldamist ei takista. Umbrohutõrjeks tuleb põldu vajaduse järele äestada, kuni pealsed juba nii suured, et muldama saab hakata. Esimene kord tuleb muidugi madalamalt mullata, et pealsed mulla alla ei jääks. Hiljem saab mullata normaal-sügavuselt.

Normaalajal ei saa muidugi kõiki neid võtteid õigeks pidada, kuid tänavu, kus tööjõud vähene, tuleb neid paiguti hädapärast teha, kuna nad võimaldavad põllutöid kiiremini läbi viia, ning seega hoiame ära külvide liigse hilinemise, mis põhjustab suuremat saagilangust kui vähe pealiskaudsem maaharimine. Mõndagi maaharimise viga saab hiljem parandada hoolsama vaheltharimisega ja orase äestamisega.

Viimasel ajal oli meil agrotehnilistes nõuannetes kuulutatud kadu kesale eriti aga jaani-kesale. Arvessevõttes olevaid tootmistingimusi, tuleb selles nõudes tänavu olla tagasihoidlikum, eriti haljaskesa (vikikesa) soovitamise suhtes. Kui puudub väetus ja kohati ka vajalik seeme ning veojõud, siis ei saa nõuda sääli senisest ulatuslikumat haljaskesa (vikikesa) kasutamist, kuna selle nõude rakendamisega neis tingimustes vaid rikuksime omi põlde ja asetaksime põllumehe ülesande ette, mida ta olukorra tõttu täita ei suuda.

Kevadistest külvidest.

Kevadisi maaharimistöid ei suudeta kõigile abinõudele vaatamata nii kiiresti teostada, et kõik külvid suudaksime teha normaal-külviajal. Osa külve jääb paratamata normaalsest hiljemaks.

Siin tuleb silmas pida järgmist:

1) Uldiselt suuremat rõhku panna kultuuridele, milliste saagid hilisema külvi korral vähem langevad.

Kõrsviljade terasaak külvi hilinemisega, arvates optimaalsest ajast, hakkab järjekindlalt langema isegi neil juhtudel, kui suve sademete mõjul hilisemate külvide põhusaak tõuseb.

Kõige tundelikumad on külvi hilinemisele suvinisu ja kaer. Kaertel tõuseb külvi hilinemisega veel sõkla % ja koristamise hilinemisega roosterohkus, mis tugevasti põhku rikub.

Vähem kannatab külvi hilinemisel oder, eriti neljatahuline. Neljatahuse odra terasaagi langus algab mai lõpus ja muutub tugevamaks alles juuni külvides. Hilja seemendatavatele põldudele tuleb seepärast eelistada kaerale ja suvinisule otra, eriti neljatahulist, kui muld odrakasvuks vähegi sobib.

Ristiku ja timuti seemet saab külida sama varakult kui kaera.

Kaunviljadel külvi hilinedes kindlat seadusepärasust terasaagi languses ei esine, ja rahuldavaid tulemusi on andnud varasematel sortidel ka hilisemad külvid. Segavilja aga, milles kaunviljad segus kaeraga, tuleb vara külvata.

Lina paremaks külviajaks on küll mai esimene pool, kuid ka päris hilised jaanipäevaelsed külvid on vihmastel suvedel hästi õnnestunud. Seepärast niiskematel, madalamatel põldudel võib lina külvata ka hiljem — juuni keskel.

Kartul alustab märgatavalt kasvu, kui muld 8—10°C soojenenud, seepärast tuleb varajasemaid kõrsvilju külvata enne kartuli panekut.

Naerist võib külvata veel hilja juunis. Samuti istutada peeti ja kaalikat.

2) Kaera ja segavilja võib külvata tavalisest ka varem, juba kelta peale. Kuusiku katsejaamas on ülivarased (märtsi lõpu) külvid (orased) kandnud kuni — 7,7°C külma, ilma kahjustuseta. Aprilli lõpu külvid on olnud Kuusikul alati paremad kui külvid mai keskel.

Kergematel, kuivematel muldadel tuleb seepärast tänavu kaera ja segavilja külve teha õige vara, kui võimalik juba kelta peale. See aitab külvi aega pikendada ja hoiab ära liigsed külvide hilinemised.

3) Külvid tuleb korraldada nii, et sügisel küntud põldudele tuleb külvata esijoones kaera, segavilja ja suvinisu, neist kaera nagu öeldud isegi kelta peale. Kõige hiljem võetagu seemendamisele põllud, kuhu külvatakse otra (eriti 4-tahulist) lina ja naerist. Nii on võimalik külve teha aprillist jaanipäevani, ilma et saagid väga palju langeksid. Nende paratamatut langust tuleb arvestada ja jõudumööda vähendada.

4) Kui osa teravilja külve jääb siiski nii hiljaks, et rahuldavat terasaaki pole loota, jääb veel võimalus kasvatada segadikku heinaks või siloks.

5) Hilinenud külvide korral tuleb tõsta külvimäära 10—15 %.

6) Külvata tuleb, kui vähegi võimalik, reaskülvis, kuna see võimaldab seemne kokkuhoidu ja aitab külvitöid kiirendada. Naabrite omavahelises koostöös ja abistamises püütagu kõik reaskülvimasinad ulatuslikult ära kasutada.

3. Kartulipindala laienemise võimalusi ja võtteid puuduliku väetuse ja seemnega.

Kartul annab maaüksuselt teraviljadega võrreldes kuni poole võrra enam toitaineid, on meie oludes põuakindlam ja suure saagivõimega kultuur ning omab asendamatu koha nii inimoitluses kui ka loomasööda baasis. See on tähtis eriti sõjaoludes. Seepärast tuleb meil juba tänavu kartuli kogu pindala tunduvalt laiendada kui selleks seemet jätkub. Seoses sellega suureneb muidugi ka seemne ja väetiste tarve. Neid on aga tänavu külma ja sõjaolude tõttu tavalisest hoopis vähem ja seepärast on siingi vaja eri võtteid ja abinõusid rakendada, et ülesannet rahuldavalt lahendada.

Kartuli väetamise viise ja võimalusi.

Kartulit on seni väetatud seejärel, kus kartul külvikorras asub. P.-Eestis kasvatatakse kartulit külvikorra algul, rukki järel, ja seepärast ei anta siin ka kartulile sõnnikut. L.-Eestis esineb kartul enamikus aga külvikorra lõpus, ja saab siis ka pea alati laudaväetist. Üldse on kartul parimaid sõnniku kasutajaid.

Kunstväetiseid on kartulile meil seni üldiselt õige vähe tarvitatud, kuigi kartul täisväetist hästi on tasunud.

Kartulile pole mõtet anda kunstväetisi ühekülgsest, vaid ikka täisväetisena. Ühekülgsest kaali-fosforväetist pole mõtet mineraalmuldadel kartulile anda, kuna see ilma lämmastikuta saaki üldiselt kuigi palju ei tõsta. Täisväetis on aga mõjuv vahend kartulisaagi tõhusaks tõstmiseks, ent käesoleval aastal pole selleks üldiselt võimalusi.

Laudasõnnikut kasutavad kevadise andmise korral hilised sordid paremini kui varajased. Kunstväetist kasutavad aga võrdsest.

Nii laudasõnnikut kui ka kunstväetisi kasutab kartul paremini v a k k u p a n -

dult kui laialikülvatult (Jõgeva ja Kehra katseis laudasõnnikul 7—9⁰/₀ vakkupaneku kasuks).

Väljaveetud sõnnik tuleb kohe ka sisse künda, kuna juba 24-tunnine sissekülmata seismine on katsetes toonud kuni 14⁰/₀ saagi langust. See pole tähtis mitte üksi kartuli väetamisel, vaid sõnniku käsitamisel üldse, eriti veel tänavu, kus sõnnikut vähem ja kunstväetised hoopis puuduvad.

Kuidas toime tulla vähema seemnekogusega.

Läinud sügisel jäi teatud ⁰/₀ kartuleid võtmata ja ülesvõetuist läks osa külma tõttu rikki juba sügisel ja karta on ka talve külma kahjustust. Ka kohuslikud müüginormid ja vähene karjasööt on põhjustanud kartuli tagavarade vähesust. — Kuna kartuli kasvupinda tuleb veel suurendada, siis loomulikult tekib küsimus, kas jätkub seemet vajalikul hulgal.

Abinõusid selle küsimuse lahendamiseks ei ole palju, kuid siiski kaunis tõhusaid, kui neid õieti ja korralikult läbi viia.

Esimesena tuleb arvesse üldine seemnehulga vähendamine pindühikule. See on saavutatav kahel teel — a) peenema seemnematerjali tarvitamise teel ja b) hõredama mahapanekuga. Meil on keskmiseks seemnemääraks ha. kohta 30 kv, välja arvatud saared, kus ha seemnemääraks on sageli vaid 12—15 kv, mille tõttu seal ka kartulisaagid mandrist tunduvalt madalamad.

Seemnehulga määrajaks on seemnemugulate suurus ja mahapaneku tihedus. Et seemnenormi alla viia, tuleb käesoleval kevadel seemneks tarvitada vähemaid mugulaid ja suuremaid hõredamalt maha panna.

Meil tavaliselt valitakse seemneks 40—60 g raskused (4—5,5 sm läbimõõduga) mugulad ja kasvutihedus vagudes kõigub 15—25 sm vahel. Nii oli seisukord harilikul ajal, kui seemet oli küllaldaselt. Neid norme võib aga häda korral ilma suurema saagilanguse ohuta kokkutõmmata, nagu seda vastavad pikaajalised Jõgeva katsed näitavad.

Seemneks võib kasutada ka peenemaid, 10—20 g (1,5—2,5 sm läbimõõduga) mugalaid, kui kasvatatav sort on viirushaigustevaba. Tavaline arvamine, nagu kasvaks peenemast seemnest ka peenemad mugulad, pole õige. Kui kartul terve on, siis võib julgesti seemneks tarvitada ka kõige vähemaid mugulaid.

Kui hariliku suurusega seemnemugulate asemel tarvitada 10—30 g, siis võime seemnematerjalis saavutada suurt kokkuhoidu.

Samuti tuleb seemnenappuse korral tarvitusele võtta hõredam mahapanek, pidades seejuures silmas seemnemugulate suurust, sordi varasust ja mulla viljakust. Siin ei tohi aga liialdada, sest ületades teatud piire, langeb saak väga tugevalt.

Jõgeva katseandmeil tuleb 10—20 g-liste mugulate juures võtta mahapaneku tiheduseks keskmiselt 15—20 sm, kasutades kehvematel muldadel ja varasevõitu sortidel tihedamat vahet. Parematel ja väetatud muldadel ja hilisemate sortide juures võib vahe laiem (20 sm) olla.

Selliste mugulate ja kasvutiheduse juures kulub seemet 12—18 kv hektaari kohta. On seemnemugulad vähe jämedamad, 20—30 g, siis tuleb laiendada ka mahapaneku tihedust 20—25 sm peale. Seemet kulub siis ha kohta 18—28 kv.

Teise abinõuna seemnepuuduse korral tuleb kasutamisele seemnemugulate poolitamine.

Suuremad seemnemugulad (40 g ja

raskemad) on soovitatav poolitada, et sel teel säästa seemnematerjali.

Kui poolitamisel silmas pidada alltoodud juhiseid, siis võib seda teha ilma suurema riisikota.

Poolitamise kordaminek või äpardumine oleneb: 1) seemnekartuli kasvuaasta (eelmise aasta) kasvutingimustest, 2) kasvatatavatest sortidest, 3) poolitamise viisidest, 4) poolitamise ajast, ja 5) käsitlemisest mahapanekul.

Katseist Jõgeval on selgunud, et väga tugevasti mõjub seemnemugulate poolitamise kordaminekusse just eelmise aasta kasvutingimused. Vihmasel ja kartulimädaniku rohkel suvel kasvanud kartul läheb mullas mädanema, ja põhjustab suuremal arvul varrepõletiku esinemist. Eriti esineb see nähe lehemädaniku all kannatavate sortide juures.

Möödunud suvi oli aga kuiv ja kartulimädanik esines väga nõrgalt või puudus hoopis, ning seepärast võib eeloleval kevadel julgesti seemnekartuleid poolitada.

Sortidest kannatavad poolitamist hästi: Odenvaldi sinine, Varajane kollane, keskmiselt kannatavad — Bintje, Kalev, Kungla, Tõnn, Erdgold, Parnassia ja Hero (Savik); halvemini kannatavad — Early Rose (varane roosa), Early Puritan (varane valge), Yorgi hertsog, Majestic, Imperator, Maercker, Belladonna, Deodara ja Sileesia.

Need andmed on Jõgeva savikatelt muldadelt, kergematel maadel on poolitamise oht vähem ja tulemused paremad.

Seemnemugulate lõikamise viise.

Üheks enam levinud ja õigemaks viisiks on poolitamine pikuti, kus saadakse kaks võrdset poolt. Teine viis on põiki lõikamine pooleks, kus saadakse kaks eriväärtuses poolt pea ja nabapoolne ots.

Peale selle lõigatakse mugulaid veel

mitmeks osaks, sagedamini kolmeks. Sel juhul lõigatakse mugul põiki poolleks nii, et peapoolne ots oleks vähe suurem nabapoolsest, ning peapoolne ots lõigatakse siis pikuti poolleks. Nii saame ühest mugulast kolm osa, mis on tootmisvõime poolest pea võrdsed. Kolmeks lõikamiseks sobivad paremini suuremad (80 g alates) mugulad, hädakorral aga ka vähemad.

Milliseid saake võime loota poolitatud mugulaist, selleks annavad vastuse jõgeva vastavad pikemaajalised katsed.

Andmed on toodud kõikide sortide keskmiste saakide suhtarvudes. Kui terve mugulate saak võtta 100, siis on saadud 50 g ja 100 g mugulate poolitamisel järgmisi saake:

Mugulate kaal	Peapoolsed otsad	Nabapoolsed otsad	Pikuti poolitatud
50 g	99,6%	79,8%	98,8%
100 „	96,6%	78,6%	91,4%

Nendest andmetest näeme, et pikuti poolitus annab kõige paremaid tulemusi, kuna põiki poolitusel ei suuda peapoolsete otste vähe kõrgem saagiand tasa teha nabapoolsete suurt langust.

Poolitamine annab paremaid tulemusi siis, kui see toimub just mahapaneku ajal või vähe enne seda. Mida kauem mugulad lõigatult seisavad eriti tuule ja päikese käes, seda halvemaid tulemusi see annab. Kui on tarvidus mugulaid poolitada siiski varem, siis tulevad need alal hoida niiskes ja jahedas keldris.

Katsed näitavad, et kui võtta põllul mahapaneku eel poolitatud mugulate saak 100, siis 7 päeva varem poolitatud ja niiskes keldris hoitud poolikute saak oli 94,7% ja kuivas, päikese ja tuule käes hoitute saak 76,8%.

Poolitamist kannatavad idanemata mugulad paremini kui idanenud mugulad.

Poolitatud mugulate mahapanekul tuleb tingimata silmas pidada seda, et lõigatud külgsatuks allapoole vastu mulda. See on eriti tähtis pikakujuliste sortide juures, mis eriti kannatavad teissugusel mahapanekul (saagi langus kuni 16%).

Lõigata tuleb õhukese noagast paksuteralise noaga (taskunuga) tekitavad lõigatud külgedel praod, eriti tärkliserikastel sortidel, ning põhjustab saagi langust.

Kartuliseemne eelidandamine annab efektsmaid tulemusi hilisemate sortide ja peenemate mugulate juures.

Varajasi sorte võib eelidandada siis, kui kartul ka varem (juulikuus) üles võetakse. Kartuli tagavarade vähesuse tõttu on käesoleval aastal varajaste sortide eelidandamine eriti tähtis, kuna sellega saadakse kiiremlt asuda uue saagi kasutamisele.

Eelidandatud mugulatega tuleb aga nii käituda, et idud ära ei murduks, milleks on vaja vastavaid idandamise kaste ja ettevaatlikku mahapanekut. Muidu pole idandamisest mingit kasu.

Parema saagi saamiseks tuleb eeloleval suvel erilist tähelepanu pöörata kartulipõllul umbrohutõrjele. Kartulipõllul on see kergem kui kuskimuljal, ja tänavu täiesti läbiviidav. Umbrohtumise tõttu võib kartulisaak langeda isegi kuni 60%. Kuigi selliseid põlde pole just eriti rohkesti, on siiski palju põlde, kus umbrohud põhjustavad kuni 20% saagi langust. Seda tegelik põllumees ei taha uskudagi, kuid tegelikult on umbrohu kahjustus alati suurem kui seda arvatakse. Tänavu ei tohi seda lasta sündida, kus iga kg toodangut on tähtis. Ei tohi lubada süüa umbrohul vilja eest seda piskut, mis tänavu põllule anda on.

4. Väetise kasutamine.

Kunstväetiste saamiseks pole tänavu kevadel lootusi ja ka laudasõnniku hulk on ca 40% langenud.

Sellepärast püüame anda laudaväetist esimeses järjekorras ja rohkem nendele viljadele, mis väetamist paremini tasuvad või ilma väetusega ei kasva. Need on — juurvili, aiavili ja kartul. Talvviljad saavad läbi ka vähema laudasõnnikuga kui oleme harjunud nendele andma. Samuti toimub meil sõnniku vedu kesale harilikult liiga vara (juunis). Nii läheb hulk taimetoitaineid kaduma. Sõnnikuvedu on kasulikum nihutada hilisemale ajale, eriti kergematel maadel.

Olemasolevaid väheseid kunstväetiste tagavarasid tuleb kasutada kallimate seemnekultuuride, aedviljade ja võimaluse korral ka juurvilja väetamiseks. Kõige teravam on kaali puudus soodes, seepärast kõik olev kaaliväetis anda

ülesharitud soomaadele. Kaalit püüame asendada puu-tuhaga, mida tuleb senisest suurema hoolega koguda. Mere ääres kasutatagu ära kõik randauhutud meriadru, mis on hääks kaalirikaks väetiseks. Rohkesti tähelepanu alusturba hulga suurendamisele, samuti soomudale, merglile ja kompostile!

Vanemas praktikas oli tähtsamaks esimese aasta ristikheina väetiseks — kips. Hiljem kaalifosfaat-väetise tarvitusele võtmine on kipsi välja tõrjunud. Kips mõjub tunduvalt ristikheina ja lutserni kasvule loomult rikkamatel muldadel. Kehvadel maadel võib kipsi mõju olla sageli üsna tühine. Kuna kips on meil kodumaa saadus, võiks kipsi tarvitamine kaalifosfaat-väetise puudumisel ka nüüd senisest enam tähelepanu leida. Loodetavasti tuleb tänavu kipsi vähesel määral müügile.

5. Toiduvilja kasvatamise võimalusi uudismaal.

Enamus ülesharitud uudismaadest on meil madalsood. Normaaloledes tuleks seepärast uudismaid kasutada kultuurrohumaadena. Kuna meil seisab ees suur ülesanne, varustada elanikkonda ja sõjaväge vajalike toiduainetega, tuleks ülesharitud uudismaid kasutada ka söögitaime, eestkätt kartuli ja rukki kasvatamiseks.

Teatud piirid tänavusele uudismaade kasutamisele seab ette äärmine puudus väetiste alal. Mineraaludismaadel võib see väga kriitiliseks osutada, eriti lämmastiku ja fosforhappe suhtes, kusjuures võib valitseda ka lubjapuudus, mis kõik osutub enamasti suureks ja tõsiseks takistuseks rahuldavate kartuli ja leivaviljade saakide saavutamiseks. Leivaviljadest omab sääraoludes rukis peatahtsust, oma suhtelise vähenõudlikkuse tõttu.

Meil madalsood on aga lämmastiku- ja lubjarikkad, kuid fosfori- ja eriti kaalivaesed. Kui seni soopind on igal aastal korralikult saanud kaalifosfaatväetist, siis võib vähemalt aasta jooksul läbi saada ka ilma fosforhappe väetiseta kartuli ja rukkikasvatamisel soopinnal, sest fosforhapet peetakse hästi kinni madalsoo mulla poolt. Kaaliväetise juures peetakse ainult väike osa kaalist kinni madalsoo mulla poolt, mis võib järele mõjuda veel 3—4 aasta jooksul. See järelmõju on aga suhteliselt märksa väiksem fosforhappe omast. Kui majapidamises väetist olemas, võiks käesoleval aastal läbi ajada 1 koti kaalisoolaga ha kohta. Hea eduga võib aga ka puutuhk kaaliväetise aset täita.

Nii kartuli kui rukki kasvatamiseks peab soo olema küllaldasel määral kui-

vendatud. Põhjavesi asugu kartuli jaoks vähemalt 60—70 sm ja rukki jaoks — 70—90 sm sügavusel.

Sügisel küntud soopinnal võib tänava kevadel juba teostada kartuli ja suvirukki kasvatamist. Talvrukki alla võiksid tulla ka vanad kultuur-rohumaapinnad, kus heinkamar on oma väärtust juba kaotanud ning kus heinkamara põhjalik uuendamine osutub möödapääsmatuks. Säärasel juhul soorohumaad pärast esimest niitu võiks künda ja veel täiendava harimisega ettevalmistada talirukki külviks.

Üksikute kultuuride kohta võiks märkida veel järgmist:

Kartul võib hästi kasvada igasugustel soomuldadel, kui nad ei ole liiga niisked ja kui neid on seni korralikult väetatud. Eriti turba parem lagunemise järk mõjub soodsalt kartuli arenemisele soos ja kartulisaagi suurusele. Näiteks Tooma Sooinstituudis olid kartulisaagid ca 28% võrra suuremad hästilagunenud turbaga soos.

Maaharimine on võrdlemisi kerge ja maad ei tarvitse nii põhjalikult harida kui mineraalmulla juures. Samal kohal ei ole kartulit otstarbekohane kauemini kasvatada kui 2—3 aastat, vastasel korral kannatab ta kärntõve all. Ka võib alatisel kartulikasvatamisel soomuld muuta struktuurilt ebasoodsaks taimekasvule, evides pulbritaolist struktuuri. Kartul sobib hästi uudissool ka esimeseks viljaks.

Kartulipanek võib sündida tavaliselt maikuu keskel; varajase kevade puhul, kui muld küllaldaselt kuiv ja soe, ka mai algul. Hilise kevade puhul võib kartulipanek toimuda mitte varem kui mai teisel poolel.

Kartulipanek võib toimuda mitut viisi — tasasel pinnal ja vagudes. Vagudes kasvatamise viisi juures on tavaliselt saak kõrgem. Võib pidada soovitavaks 50 sm vagude vahet ja 30 sm mugulate

vahet vaos või vastavalt 60 sm ja 25 sm. Säärasel juhul oleks võrdlemisi kiiresti maapind kaetud küllaldaselt määral kartulipealsetega, mille tagajärjel väheneb öökülmade hädaohtlik mõju ja on teataval määral raskendatud umbrohtude esinemine kartulipõllul.

Soovitavamad sordid soos on: Kaley, Odenvaldi sinine ja Deodara. Kuna madalsoos kasvanud kartul on üldiselt vesisem ja madalama tärglise protsendiga kui mineraal-põllumaade kartul, sobib soo-kartul eeskätt seemne- ja söödakartuliks, kuid olenedes sordist ja maitsest, ka söögikartuliks.

Rukis ei kuulu päris kindlate kultuuride hulka soos (öökülmad!). Saakide suhtes kindlam on suvirukis.

Teraviljad rukkile eelviljaks ei kõlba (umbrohtumise hädaoht!) Nii suvi- kui talvrukis sobivad võrdlemisi hästi uudis-soo harimisel ka esimeseks viljaks.

Rukki külvi juures tuleb tähele panna seda, et soomuld ei oleks liiga kohe. Kui soomuld on enne külvi veel liiga kohe, siis see tuleb muuta külviajaks tihedamaks raske soorulliga rullides. Samuti on rullimine enamasti tarvilik pärast rukkiseemne külvi, et luua tihedam ühendus rukkiseemne ja mulla vahel.

Rukki seeme olgu kaetud 1,5—2 sm soomulla kihiga.

Talirukki sortidest kohasem on «Sangaste» ning sobivamaks külviajaks on 16.—20. august. Suvirukki külviajaks võib lugeda maikuud, varase kevade puhul isegi juba aprillikuu teist poolt.

Kuna soomuld kasvatab hästi köögivilju, tuleks ülesharitud soomaid ka selleks otstarbeks kasutada. Kui on aga vastav mineraalmaas olemas, siis ei maksa soomaal köögivilja kasvatamisega liialdada (kaalifosfaat-väetuse puudus, umbrohtumise hädaoht, öökülmad!). Sobivamad liigid madalsoos kasvatamiseks on porgand ja kapsas.

6. Olemasolev heinaseeme tuleb kasutada võimalikult otstarbekalt.

Tänavu kevadiseks külvihoajaks on heinaseemne saamise võimalused äärmiselt piiratud. Tuleb läbi ajada oma tagavaradega. Kuid need on väga kasinad. Oma tagavaradega suudame katta normaaltarvidusest ristiku ja timuti osas ca 30% ja teiste kõrsheinaliikide seemne osas ca 70%.

Heinaseemne kindlustamine järgmiseks aastaks.

On selge, et sõja olukorra tõttu on ka edaspidi väljast seemne sissetoomine piiratud. Seepärast on tänavu kevadisel külvihoajal suurimaks ülesandeks heinakasvatuse alal — olemasolev heinaseeme kasutada nii, et võimalikult kiiresti saavutada omal jõul põldheinaväljade ja kultuur-rohumaade normaalset seisut. Selleks tuleks kõik olemasolev parem seemnematerjal tänavu ära kasutada esmalt seemnepõldude külviks. Seemnekasvatuse ja algseemne kokkuhoiu ning seemnesaagi kiirema kättesaamise huvides tuleks seemnepõllud (ka ristiku) rajada reaskülvis, pealisviljata. (Soovitatav kirjandus — agr. J. Tohver — „Heinaseemnekasvatus“, E. Niidu ja Karjamaa Arend. Ühingu väljaanne.)

Timuti, pärisaruheina ja hilisnurmiku seemet võib kasvatada edukalt ka väetist saanud uudismaal. Seeme tuleks külvata võimalikult vara, et saada pika suve korral seemet timutist ja hilisnurmikust juba külviaastal. Nimetatud heinaliike võib seemne jätkumisel ja tööjõu säästmisel külvata ka kattevilja alla ja lahkkülvis. Talvivilja alla külvates võib timuti seemnekülvi teha juba sügisel. Teiste heinaliikide sügisene külv pole kindel.

Erilist tähelepanu tuleks käesoleval aastal pühendada seemnevõtmisele põld-

heinaväljadelt, niidu uuskülvidest ja kultuurkoplitest. Viimastest saame liblikõielistele lisa valge ristiku ja ka humallutserni näol. Osa oma kõrsheinaliikide seemnesaagist peaksime võtma niidutaimikuist, mis võivad Jõgeva Sordikasv. katseil anda sageli õige suurt saaki. Tänavustes niidukülvides, niipalju kui neid saab ette võtta, tuleks seda võimalust arvestada. Ristiku- ja timuti seemne saamiseks tulevad tänavu aga kõik paremad põldheina osad seemneks jätta! Ka neis taludes, kus varem pole ristiku-timuti seemet kasvatatud. Muidu meie ei saa ka järgnevatel aastatel seemne puudusest üle. Ristiku- ja timuti seeme oma käest — olgu ja jäägu meile hüüdsõnaks.

Enne bolševike võimule tulekut võtsid end. Põllutöökoja poolt algatatud heinaseemnekasvatuse laiendamise aktsioonist innukalt osa maanoored. Paljudel õnnestus see väga hästi ja üle paarisaja maanoore juures võis näha täiesti kordaläinud heinaseemnepõlde. Nüüd peaksid need noored heinaseemne kasvatavad jälle asuma veel suurema innuga uusi heinaseemnepõlde rajama. Kogemusi neil juba on. Heinapindaladelt seemne kogumisel võiksid tublisti kaasa aidata algkooli-ealised lapsed.

Põldheina juures on meil suurem vajadus just punase ja rootsi ristiku või nende asendaja järele. Valge ristiku ja humallutserni on puudulikud asendajad ja nende seemnesaamise võimalused on väga kõikuvad aastati. Meil on eeskätt vaja tugevakasvulist ja sügavajuurelist liblikõielist mulla sügavamate varude esiletõojana ja mulla parandajana. Oluisemat abi võiksimel lähematel aastatel saada valge mesiku kaudu selle suurte ja kindlate seemnesaakide tõttu.

Ka lutsern väärib senisest rohkem tähelepanu, kuna selle kasvatamise alal on jõutud omandada juba häid kogemusi. Raskusi on kodumaal kasvanud seemne saamisega.

Et kõik olemasolev parem seemnematerjal saaks tõesti kasutatud eeskätt seemnepõldude külviks, tuleb juba aegsasti algseeme valmis muretseda Jõgeva Sordikasvandusest, ümbruskonna seemnekasvatajatelt-talupidajatelt, riigimõisadest või Eesti Seemnevilja Ühisuselt. Soovitav on korraldada ühistellimisi.

Kuidas toime tulla vähese seemnekogusega?

Seemnekasvatusest ülejääv ristikutimuti seeme tuleks jätta eeskätt põldheinaväljade seemendamiseks, kuna teiste kõrreliste heintaimede seemned peaks ära kasutatama püsirohumaade külviks hästi ettevalmistatud maal.

Timutile peaks põldheina külviks lisa võtma hilisnurmiku seemnest, mil line seeme võiks tänavu kogu ulatuses minna põldheina ja seemnepõldude külviks. Seejuures tuleks ka talvviljasse külvatavat osa kasutada nii, et kõigist vähegi sobivatest tükkidest saaks edaspidi seemet võtta.

Kuna heinaseemet on väga napilt, tuleks tänavu kalkuleerida — kuivõrd võib seemnenormides alla minna ja kuivõrd tuleb heina külviala ajutiselt lihtsalt kokku tõmmata, asendades puuduva osa võimalust mööda viki-segu ja püsirohumaade toodanguga. Tavaline põldheina külvinorm — 20 kg ristikut ha-le tuleb keskmistes soovitus-tes alla tõmmata poole pääle s. o. 10 kg-le ha kohta. Katsed on selle võimalust näidanud, andes ligemale sama kõrge saagi kui täisnorm, kuid umbrohusemat heina.

Ka peab tänavu olema esmajärguliseks püüdeks ja hüüdsõnaks — luua nii hääd tärkamisvõimalused seemnele, kui see hoole abil vähegi võimalik. Kevadisel põldheina külvil on meil üldiselt tähtsamaks puuduseks see, et seeme jääb mullapinnale ja seda just kõige ebasoodsama ilmastiku perioodil. Selle puuduse vastu on abinõuks seemne sisseäestamine, reaskülvimasina kasutamine ja sobival juhul ka varane külv (talvvilja alla). Põua riisikot vähendame, kui osa heinaseemet külvame tõuvilja, osa aga talvvilja alla. Kui suviviljakülvid hilinevad, tuleks eelistada ristiku külvi talvvilja alla. Ka tuleks võimaluse korral timuti külv teha talvviljasse juba sügisel. Kuna tugev ja tihe pealisvili on sageli allakülvatud heinaorasele surmaks, tuleks vähemalt seemneheinaks kavatsetud osas kasutada pealisvilja suhtes tagasihoidlikumaid külvinorme. Puudulik väetus küll vähendab viljakasvu lop-sakust.

Heinapõldude eest hoolitsemisest.

Mõnel aastal on ristiku hävingu põhjuseks pinna jäätumine, eriti kevadtalvel. Kui säärane nähtus ka tänavu ilmneb, tuleb tõrjeabinõuna kasutada vesivagusid ja mulla ning tuha pealekülvi. Hõredaks jäänud heinoraste parandamine seemne pealekülviga on andnud enamasti tagasihoidlikke tulemusi. Ka ei jätku tänavu selleks seemet. Kellel jätkub külvivikki, see võiks seda taldrikreaskülvajaga peale külvata.

Tänavu on napilt ka mineraalväetisi. On soovitatav seal kus sõnnikukogus ei ole vähenenud või on isegi suurenenud 2. a. põldheina väetamiseks kasutada peent laudasõnnikut. Samuti tuleks heinapindalade väetamiseks ära kasutada tuhka.

7. Rohkem köögivilja ja köögi- ning juurviljaseemet!

Rahvatoitlustamise parandamiseks ja mitmekesistamiseks on tarvis suurendada köögiviljatoodangut. Esijoones tuleb rõhku panna tähtsamate köögiviljade — peakapsa, kaalika, söögiporgandi, aedpeedi, sibula ja peenrakurgi ning ka tomati toodangu suurendamisele nii omatarbeks kui ka turustamiseks.

Kõige raskemaks küsimuseks köögiviljakasvatuse teostamisel tänavu kevadel kujuneb seemnete puudus. Oma seemnekasvandustes kasvatatud seemnete tagavarad on tänavu väga väikesed ja väljastpoolt on seemet antud väga napilt ja mitte just meie nõuetekohaselt. Seepärast tuleb köögiviljaseemnetega olla tänavu hästi kokkuhoidlik, külvinorme vähendada miinimumini, kasutada kõik vanematest aastatest järelejäänud kõlvulik ja omakasvatud seeme. Kui väljastpoolt peakapsa ja kaalika seemneid peaksime saama liiga vähe, siis on võimalik seemet anda taimede kasvatamiseks ainult üksikutele, väljavalitud majapidamistele, kes siis varustaksid taimedega ümbruskonda.

Kogemustega taimekasvatajate kaasabil on võimalik sel teel saavutada palju suuremaid tulemusi kui igaüks omale ise taimed kasvataks. Lisaks kapsa ja kaalikataimede istutamisele tuleb k. a. harvendamisel saadud aedpeedi taimed istutada uuele kasvukohale.

Iga istutatud taime eest hoolt kandes, maad kohendades, tarvilikul määral kastes ja väetades võime saada rahuldava toodangu ka normaalsest vähema seemnehulgaga.

Hüüdlauseks on — iga köögiviljataime juures rohkem hoolt!

Et edaspidi seemnete varustamisega tänavused raskused ei korduks, selleks on tarvis asuda energiliselt köögiviljade

seemet kasvatama. Ka see seeme peab meil olema omast käest. Esijoones peaksid majapidamised püüdma kasvatada köögiviljaseemet omatarbeks ja köögiviljakasvatamise alal kogemusi omavad majapidamised, peaksid aga kasvatama rohkem köögiviljaseemet ka müügiks.

Et juba tänavu võimalikult rohkem kaheaastaste köögiviljade seemneid kasvatada, selleks peaksid kõik aednikud ja talupidajad, kellel on tänavu säilitatud söögiporgandeid, aedpeete, kaalikaid või värskeid peakapsaid juurikatega, nende hulgast valima ja eraldama istikuteks sobivad sorditüübile vastavad eksemplarid — seemnekasvatuse otstarbeks. Istikuteks valitud köögiviljad tulevad hoida võimalikult jahedas, nõnda et nad hästi säiliks, ega läheks hoiuruumis enneaegu kasvama. Valiku juures tuleb tähelepanna, et söögiporgandid ja aedpeedid oleksid võimalikult kõrgelt lõigatud pealsetega, nii et lehekaenlates asuvad pungad, milledest kasvavad välja istiku seemnekandjad, oleksid terved. Vastasel korral söögiporgandid ja aedpeedid istikutena mulda pannes ei lähe kasvama, kuna nad pole võimelised pealsete kõrvalt, juurika pinnalt võrseid ajama. Kaalikas võib aga olla ka üsna madalalt lõigatud pealsetega, sest kaalikas on võimeline ka pealsete kõrvalt juurika pinnalt võrseid ajama. Värskel peakapsal võib tarbekorral ka pea juurika ümbert ära lõigata ja kasutada söögiks. Lõikama peab aga nõnda, et juurika ümber jääksid alles paari sentimeetri pikkused lehevarred ja et juurika ladvapung jääks samuti täiesti terveks. Selline juurikas säilitatakse nagu kapsapeagi kevadeni ja istutatakse kevadel varakult mulda. Seemnesaak istikuks kasutatud juurikalt on küll võrreldes terveks jäänud peaga kapsa-

istikuid seemnesaagiga tavaliselt tunduvalt väiksem. Leidub istikuid rohkem kui neid vajatakse köögivilja seemnete omatarbeks kasvatamiseks, siis tuleb mõelda ka naabrite varustamisele, kellel võib-olla istikuid pole või kes ise pole suutelised köögiviljaseemet kasvatama.

Tulevaks aastaks seemnekasvatuse teostamiseks peab aga tänavu ette kasvatama juurköögiviljade istikuid. Samuti tuleb tänavu suvel kasvatada endatarbeks tähtsamate üheaastaste köögiviljade —peenrakurgi, kõrvitsa, aedherne, aedoa, tomati ja spinati — seemet. Suuremal viisil köögiviljaseemet kasvatada kavatsevad majapidamised saavad tänavu selleks otstarbeks seemet esijoones. Ka antakse edaspidi üksikasjalisemaid erijuhiseid seemnekasvatajaile.

Mineraalväetiste puuduse tõttu ei saa suuremal viisil teostada köögiviljade põllunduslikku kasvatamist nagu kavatsetud. Ilma kaali- ja fosforväetisteta võiks ainult väiksemal arvul köögivilja viia kõige parematele põllutükkidele, juhul kui jätkub lämmastikväetisi pealtväetamiseks. Abiväetamisena tuleb kõikjal kasutada virtsaveega kastmist. Suuremate alade köögiviljade alla võtmisega keskpärastel põllumaadel, ilma täisväetiseta, tuleb olla väga ettevaatlik. Kuna köögiviljaseemet vähe, tuleb selle otstarbekohase kasutamise mõttes võtta köögiviljade alla ainult kõige paremad

maad, seega esijoones aastate jooksul rikkalikult väetatud aiamaad. Vähesed köögiviljaseemne külvamine viletsale maale, kust saagilootused väikesed, on kalli köögiviljaseemne raiskamine.

Keskmeses jõus olevatel muldadel köögivilja kasvatades, tuleb kunstväetiste puudumisel kasutada pealtväetamiseks virtsaveega kastmist. Virts sisaldab peamiselt lämmastikku ja kaalit. Soovitatav on kasutada kastmisel käärinud virtsa, lahjendades seda enne veega 1:4—10. Väärtuslik on lindude sõnnikust valmistatud kastmisvesi, mis sisaldab taimekasvuks tarvilikke toitained. 10 l. vee kohta on soovitatav võtta 0,4—0,5 kg lisanditeta lindude sõnnikut.

Kuna köögiviljade harimine nõuab palju tööjõudu, mida meil tänavu vähe, siis tuleb köögivilja tänavu kasvatada nii, et oleks võimalik umbrohutõrje ja maa kohendamise juures käsitsi rohimise asemel tarvitada maksimaalsel määral kõplasiid ja teisi käsiharimisriistu, milledega töötades saab kokku hoida inimtööjõudu. Selleks tulevad köögiviljad külvata tasasele maale ridadesse, vahelt harimise teostamiseks küllaldaste vahekaugustega. Kus aga tööjõudu küllaldaselt, seal on hea aiamaa paremaks ära kasutamiseks soovitatav köögiviljad asetada peenardele, tihedamate reavahega ja kasvatada võimalikult rohkesti eel-, järel- ja vahekultuure.

8. Rohkem silosööta!

Jõusööda puudus tekitab tõsiseid raskusi karjapidajatele ja ei ole praeguses olukorras teisi väljapääsuteid, kui täita tühik aseaine „silosöödaga“ ja suurema liblikõieliste ning kaunviljade kasvatamisega. Silosöödaga võime rahuldada loomade valgutarbe, kuid veel enam, silosööda abil lahendada ka seni teravas miinimumis olnud toorsööda küsimuse.

Meie vajame üle riigi veiste jõusööda aseainet — silo — ca 1—1,5 milj. tonni aastas (veise kohta 2—3 tonni). Selle hulga silotaimede kasvatamine ja silo valmistamine ei oleks harilikudel aegadel raske, kui olid saadaval seemned, väetised ja vastav tööjõud. Nende puudumisel on selle ülesande täitmine raskustega seotud, kuid siiski ületatav. See pärast käesoleval aastal iga

talu peab valmistama endale silosööta! Ka on tuleva aasta kavas anda jõusööta ainult neile majapidamistele, kes on varustanud end silosöödaga. Et silosööta valmistada, hoolitsegu iga talu juba aegsasti vajalikkude silohoidlate soetamise eest.

Silomaterjali kasvatamise võimalused on olemas igas talus. Esijoones tuleks silovalmistamiseks ära kasutada heinamaad, eriti ristikuädal. Arvestades sügisesi ilmastikuolusid ja toitainete kadusid ädala heinaks tegemisel, on ädallate sileerimine kõige ratsionaalsem sööda konserveerimisviis.

Senisest enam tuleks tähelepanu pöörata ka silotaimede kasvatamisele. Tänavu kättesaadavate silotaimede kasvatamise ja võimaluste kohta olgu märgitud järgmist:

Peluski—viki—(lipu)kaera segatise kasvatamine võimaldab meil eeloleval kevadel kõige enam silo haljasmassi kasvatamist mineraalmuldadel ja soos (põuakindlus soos!) Sobivam segu oleks — peluskit 50% (100 kg), vikki 20% (35 kg) ja lipukaera 30% (50 kg) ha-le.

Valge mesiku kasvatamine silotaimena väärisk erist tähelepanu. Ta kasv on kiire, saak kõrge, proteiinirikas, sileerub hästi ja veised söövad rahuldavalt. Kohane kasvatamiseks kuivematel P.-Eesti ja saarte lubjarikastel muldadel.

Ohtetu luste saak on kindel, kõrge ja hea söödaväärtusega. Ohtetu luste kasvatamisega tuleb toime iga põl-

lumees, ta on leplik muldade ja väetuse suhtes, kasvades hästi eriti kohedal maal. Kui seemet olemas, võiks ohtetut lustet kasvatada segus keraheina ja liblikõielistega. Seejärel oleks soovitatav segu ha-le madalsool — ohtetut lustet 70% (38 kg) + keraheina 10% (10 kg) + rootsi ristikut 20% (30 kg). Keskmistel, kergematel mineraalmuldadel ja rühal võiks ohtetut lustet külvata vähem, keraheina rohkem ja liblikõielistest — varast punast ristikut või rootsi ristikut. Segu — ohtetu luste 50% (28 kg) + varane punane ristik 30% (7 kg), + rootsi ristik 30% (4 kg) ja kerahein 20% (28 kg). Ohtetu luste kasvatab rohkesti võsundeid kobedas mullas. Seepärast tuleks põld 5—6 a. järele kohendada, anda nõrk laudväetis ja teostada keraheina-ristiku järelkülv. Lubjarikastel muldadel ja rühal võiks ohtetut lustet kasvatada segus ka valge mesikuga. Seejärel tuleks iga kahe aasta järele varakevadel külvata valge mesik ja põld kohendada.

Söödakapsal võiks eeldusi olla sügava põhjaga kasvujõus olevatel muldadel. Söödakapsas on mahlakas, hästi söödav.

Silosööda valmistamise edendamiseks on Põllutöödirektooriumil kavatsus ehitada kevadel ca 2000 silohoidlat. Ehitamine toimuks Riigi metsatööstuses, kust valmis hoidlad komplektidena kokkupakitult põllumeestele kätte saadetakse. Kuidas tegelikult nende hoidlate väljaandmine sünnib, see selgub ja tehakse teatavaks lähemal ajal.